

Heidi Mariann Kleiven

His 3090

Fordypningsoppgave i fattigdommens historie i Oslo:

Hvilken bakgrunn hadde elevene som ble sendt til Geitmyra tvangsskole i perioden 1901-1902 og hvorfor ble disse guttene sendt til tvangsskolen?

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Vårsemester 2013

Innholdsliste:

Innledning s. 3

Problematisering av oppgaven s. 4

Samfunnet rundt elevene på Geitmyra tvangsskole s. 5

Geitmyra tvangsskole s. 7

Elevene ved skolen og deres bakgrunn s. 8

Konklusjon s. 11

Kildeliste s. 13

Innledning:

Mennesker som faller utenfor samfunnet er et stadig voksende problem og et aktuelt og viktig tema i dagens samfunn, disse menneskene kan få alvorlige problemer og samfunnet rundt dette problematiske individet blir påvirket direkte og indirekte. I fortidens og dagens skole har enkelte elever skilt seg ut ifra resten av skolen på forskjellige måter. Noen av disse menneskene har til tross for dette klart seg bra senere i livet, andre har det gått dårlig med og enkelte har skapt problemer i mindre og større grad for resten av omverdenen. Temaet er problematisk og komplekst da det finnes svært mange og ofte ulike årsaker til at mennesker handler slik de gjør, derfor kan det være svært relevant å se nærmere på årsakene til problemene som har oppstått underveis i historien. Oppgaven baserer seg på journaler fra 50 unge gutter som ikke klarte å følge den ordinære skolen omkring århundreskiftet 1900 og som ble sendt på Geitmyra tvangsskole. Videre finner man flesteparten av disse elevene innskrevet i protokoller som førte elever som gikk ved skolen. Spørsmål som hvilke problemer elevene hadde med seg når de kom til skolen, hvilken bakgrunn de hadde og om skoleproblemer var sammensatt med deres sosiale bakgrunn er det oppgaven skal forsøke å svare på. Oppgaven skal i utgangspunktet ikke dreie seg om hvordan det gikk med elevene i tiden etter skoleoppholdet, likevel vil dette bli opplyst om dersom det står noe om det i protokoller eller journaler. Oppgaven skal i hovedsak dreie seg om elevenes bakgrunn for å få en forståelse for de problemene elevene ved Geitmyra tvangsskole måtte hantes med. En skole som mottok elever som hadde problemer med å tilvenne seg ordinær skolegang.

Opgaven dreier seg om fattigdomsforholdene i Oslo og fordyper seg i barn og unges problemer i samfunnet. Oppgaven baserer seg på inn- og utskrivelsesprotokoller ifra Geitmyra tvangsskole og elevjournaler tilsendt tvangsskolen ifra overlærere ved diverse ordinære skoler. Geitmyra skole førte protokoller over elevene som gikk ved skolen, de inneholdt elevenes personalia, som navn, fødselsdato, forsørger, bosted og hvilken skole de kom ifra. Videre, ble det nedført dato for inn skrivelse og utskrivelse ved skolen og om elevens forhold, fremgang og andre anmerkninger. For å vise til hva slags informasjon man finner i protokollene vises det til et eksempel: Kristian Lie født 21.8.1881 Hans forsørger var en enke ved navn Henriette Lie. De bodde sammen i Karl Johans gate 4 og Kristian Lie var elev ved Vaterland skole og gikk i sjette klasse. Han ble så skrevet inn ved Geitmyra skole den 26.8.1901 før han ble utskrevet på prøve 20.12.1901. Kristian Lies forhold og fremgang ble vurdert som «god». Forhold og fremgang ble vurdert som «mindre god, god eller meget god».¹

Elevjournalene inneholder flere detaljer om elevene enn ut- og innskrivningsprotokollene. Disse journalene ble hovedsakelig skrevet av overlærere ved de forskjellige skolene som elevene gikk ved i Oslo, i noen tilfeller har også klasseforstanderen lagt

¹Geitmyra skole. Serie:Fb Inn/utskrivningsprotokoller 26.08 1901-02.09. 1918 Fb 0001

ved skriv. Disse journalene inneholder også elevenes personalia, men sier mer om bakgrunn enn protokollene da lærerne har lagt ved et skriv som forklarte situasjonen og bakgrunnen til elevene. Lærerne fylte også ut skjemaer som omhandlet skulking, gjensitting, elevenes forhold til skolen og elevenes evner, kunnskaper og gemytt.² I en del tilfeller har tilsynsutvalget lagt med sin vurdering samt at det også ofte har fulgt med en legeerklæring. Opplysninger om elevene basert på disse journalene legges til som ett vedlegg i oppgaven.

Problematisering av oppgaven

Elevene ble som oftest vurdert av overlærere, i noen tilfeller ble klasseforstanderens oppfatning lagt med og i mange tilfeller kom tilsynsrådet med i beslutningen om hvilke tiltak som måtte til for å få bukt med problemet (eleven). Når man leser journalene som berettende levninger fra begynnelsen på 1900 tallet bør man vurdere deres troverdighet i forhold til beretternes syn. Som levning kan kildene fortelle mye om særlig overlærerens rolle i datidens skolesystem. Journalene viser oss at overlæreren hadde autoritet og makt til å være en person som kunne være med på å bestemme om en familie var skikket til å ta seg av sine barn, eller om et barn skulle få lov til å bli værende i sitt hjem og i sitt faste miljø. Overlæreren kunne bidra med sin makt til å fjerne barnet fra hjemmet og sende det til en annen skole. Ved å bruke de samme kildene som beretning støtter man på flere problemer da man bare får overlærerens syn på eleven, og man har da ingen garanti for at det som har blitt skrevet er sant, ikke fordi overlæreren nødvendigvis har løyet, men fordi vi ikke vet om læreren selv har mottatt korrekt informasjon. Det er ofte uvisst hvorvidt overlæreren har vært på hjemmebesøk hos eleven eller kjenner til alle problemene i elevens familie. I slike svært personlige saker kan folk ha hatt grunner til å lyve om forholdene, som overlæreren da -og vi som lesere i dag ikke kjenner til. Som en sammenlikning finner man eksempler der man hører om eller leser om overaskede vitner som ikke har kunnet forstå at enkelte personer har opptrådd umenneskelig da alt tilsynelatende har virket normalt, også har det vist seg i ettertid at forholdene var helt annerledes enn det så ut til for venner, kollegaer og bekjente.

I noen tilfeller kan det i overflaten se ut som om man har bekreftende kilder gjennom andre lærere og tilsynsutvalget, men spørsmålet blir da hvor disse igjen har fått sin informasjon om eleven ifra. Inntrykket etter å ha lest journalene er at det er overlæreren som sitter med informasjonen omkring hjem og elev og som gir denne informasjonen videre til tilsynsutvalget og diskuterer dette med sine kollegaer og ansatte, slik at man egentlig bare får overlærerens vurdering på nytt, men under et annet navn.

Usikkerheten rundt kildene som beretninger gjør det vanskelig å lage en klar modell over hvorfor 50 elever ble sendt inn på tvangsskole, slik det vil bli forsøkt i oppgaven, en slik modell vil bli

²Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

presentert, men da er det viktig å presisere at hundre prosent nøyaktighet er umulig å garantere. Det er overlærerens, og i noen tilfeller klasseforstanderens fortelling om hvordan disse elevene hadde det og hvordan de reagerte på forholdene de levde under.

Det er stor forskjell på journalene og hvor mye det er skrevet om hver enkelt elev. I noen tilfeller får man vite lite annet enn navn, skole, fødselsdato og hvor eleven bodde. Skulk ser ut til å ha vært det hovedsakelige problemet med elevenes skolegang, men ikke alle lærere skrev så mye om årsaker, eller de skrev at de ikke kjente til årsaker som kunne ligge bak skulkingen. I andre tilfeller får man mye detaljert informasjon om eleven, men som det tidligere er nevnt er hvorvidt man kan stole på om informasjonen er sann.

Et av de kanskje største problemene er kildemateriale som ser ut til å ha forsvunnet. Elevenes journaler har blitt nummerert og den i protokollene som var den første eleven som ble innskrevet var no. 153. Det mangler altså inn- og utskrivelsesprotokoller over de første ca. 150 elevene som gikk ved skolen, det er ikke kjent hvor protokollene befinner seg i dag eller om de i det hele tatt eksisterer. De første elevene finnes det journaler på, men ikke informasjon i protokollene om når de ble innskrevet, utskrevet eller hvor de ble sendt etter oppholdet på tvangsskolen. Her finnes det også noen unntak, da noen av elevene hadde mer enn et opphold ved skolen og ble sendt tilbake igjen siden. Et eksempel her er Arnt Martinius Andersen med journal no. 52. I protokollen er han kun innskrevet for andre gang, men det står også der at han ble innskrevet tidligere. I hans journaler står det at han ble skrevet inn for første gang ved 10 års alder og for annen gang ved 13 års alder. Problemet med de resterende elevene som ikke er innskrevet er om man med sikkerhet kan si om de har gått på skolen, da man ikke kan garantere om de har blitt skrevet inn. Man kunne valgt å løse dette ved og ikke ta med disse elevene i oppgaven, men sannsynligheten er liten for at de første 150 elevene som ble søkt til skolen ikke kom inn der. Tapt kildemateriale er også et viktig problem når man skriver oppgave i historie og må tas med i betraktningen. Det er også viktig og nevne at det er elevjournalene og ikke protokollene som gir ett bilde av elevenes hverdag og problemer. Oppgaven skal basere seg på et mest mulig tilfeldig utvalg av elever, journalene skal ikke være selektert slik at man kan forme opplysningene på noen måte, et tilfeldig utvalg vil gi et mer informativt svar på problemstillingen.

Samfunnet rundt elevene på Geitmyra tvangsskole

Ved århundreskiftet bodde det 2 og en kvart million mennesker i Norge og hvert tredje av disse bodde i by eller i et tettsted.³ Industrien vokste og 25 % av Norges befolkning livnærte seg av industri eller håndverk, en gruppe som stadig økte.⁴ Samtidig var Oslo i en økonomisk krise;

³Nerbøvik, Jostein. Norsk Historie 1860-1914 Eit bondesamfunn i oppbrot. Det Norske Samlaget. 5 opplag 2012 Oslo s.33

⁴Nerbøvik 2012 s. 241

Kristianiakrisen som varte fra 1899-1905 gjennom et økonomisk sammenbrudd.⁵ Utdanning og karriere hadde blitt viktigere enn tidligere da det kunne være en vei ut av fattigdom og inn i den nye middelklassen. Likevel var det svært mange barn og unge som slet med å fullføre grunnskolen, disse var ofte barn som tilhørte arbeiderklassen, det vil si at de hadde foreldre som var å anse som arbeidere og de bodde ofte i arbeiderstrøk. Noen av barna hadde også foreldre med andre yrker, men i de 50 tilfeldig utvalgte elevjournalene som har blitt studert har flesteparten kommet ifra arbeiderfamilier eller ifra familier som bodde i arbeiderstrøk. I disse områdene bodde ofte folk trangt i nærheten av fabrikkene og de var som oftest preget av fattigdom.

Tidligere hadde barn over 10 år kommet inn under kriminalloven om de skulle ha vært involvert i forbrytelser, da risikerte barna å komme på ett av landets oppdragelsesanstalter. Noe egentlig barnevern fantes ikke før i 1896.⁶ Vergerådsloven av 1896, Norges første barnevernslov skulle gi statlig omsorg for forsømte barn,⁷ for eksempel kriminelle barn, barn som forsømte skolen eller barn som ble forsømt av foreldre. Samtidig kom det en endring i kriminalloven som hevet den kriminelle lavalderen til 15 år. Kriminelle barn under 15 år ville da være statens ansvar og komme inn under barnevernslovene og kunne da risikere å bli sendt på oppdragelsesanstalt fremfor å få straff.⁸

Tradisjonelt hadde barn vært med på å bidra i hjemmet eller på gården til familien, senere ble dette videreført til fabrikkarbeid for mange av barna som var født inn i arbeiderfamiliene. Barnearbeid var en billig form for arbeidskraft som mange fabrikkeiere visste å ta utbytte av. Noen familier hadde store økonomiske utfordringer og var avhengige av at barna også bidro økonomisk. Mange av disse barna fikk problemer med å følge skolegangen og en del har nok hatt fravær til fordel for arbeid. Elev no. 123, Johan Lugvaldsen kan være et eksempel på dette da overlæreren hevder at guttens skolegang ble forstyrret av at moren holdt gutten borte fra skolen for å få hjelp i hjemmet, andre elevopplysninger viser til gutter som solgte aviser på gaten eller som hadde andre strøjobber. I 1892 kom den første loven som begrenset barns arbeidstid i Norge blant annet fordi mye av arbeidstiden gikk ut over innsatsen på skolebenken.⁹ Før arbeidsbegrensningen var det ikke uvanlig at barn jobbet opp til 14 timer daglig i industrien, noen jobbet kanskje enda lengere dager.¹⁰

⁵Nerbøvik 2012 s.69

⁶Stang, Tove Dahl. Barnevern og samfunnsvern Om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge. Pax Forlag A/S. 1992 Oslo. S. 87

⁷Stang. 1992 Oslo s. 87

⁸Stang. 1992 Oslo s. 90

⁹Seip, Anne-Lise. Sosialhjelpstaten blir til Norsk sosialpolitikk 1740-1920. Gyldendal Norsk Forlag 2. utgave 1994 Oslo s. 110

¹⁰Seip 1994 s.111

Av den gamle allmennskolen skulle det utvikles en ny allmennskole som skulle ha i oppgave å sørge for en mer opplyst skole, denne skolen ble utviklet ifra landsskoleloven av 1860, men fikk først skikkelig gjennombrudd gjennom folkeskolelovene av 1889. Målet med den nye skolen var blant annet å skape en skole med mer nyttige fag der elevene lærte kunnskaper de kunne bruke i samfunnet. Tidligere hadde kommunene tatt det økonomiske ansvaret for skolen, men etter 1860 fikk staten et delvis økonomisk ansvar for grunnskolen.¹¹ Folkeskoleloven av 1889 var basert på det ideologiske grunnlaget av en syvårig folkeskole der barna skulle samles på likt nivå uavhengig av klasse og bakgrunn.¹²

Geitmyra tvangsskole

Geitmyra tvangsskole var et resultat av vergerådsloven fra 1896 som krevde at kommunene opprettet tvangsskoler. Skolen fungerte som en ren gutteskole for gutter i skolepliktig alder mellom syv og fjorten år.¹³ Skolen var et tiltak for elever som ikke tilpasset seg den ordinære skolen. Elevene som ble sendt til skolen hadde ofte sosiale vanskeligheter som hadde resultert i regelbrudd i den ordinære skolen i varierende grad.

Elevene ble sendt ifra hjemmet eller eventuelt fosterhjem for så å bo på skolen og delta i skolens undervisning. Denne informasjonen er basert på protokollene der det står om eleven har blitt sendt hjem igjen eller om de har blitt sendt et annet sted, her finnes det ett unntak av de elevene oppgaven har basert seg på. Sverre Kristiansen var en elev som ble utskrevet av Geitmyra tvangsskole som hjemløs ungdom,¹⁴ det fremkommer ingen annen informasjon om hvor han ble sendt, hvilken skole han begynte på etter oppholdet ved tvangsskolen eller hva som videre skjedde med ham.

Det finnes lite litteratur om selve skolen og i journalene er det lærere fra den ordinære skolen som har skrevet om elevene. Protokollene er ført ved tvangsskolen men de fører lite annet enn tidligere nevnte opplysninger. Her er det funnet ett unntak vedrørende elev no. 76 som ble skrevet inn på tvangsskolen fire ganger. I denne journalen finnes det et notat skrevet av bestyreren av Kristiania tvangsskole.¹⁵ Bestyreren foreslår ett lengere opphold ved tvangsskolen da tidligere ordinær oppholdstid ikke så ut til å ha fungert for denne eleven. Han skrev også at eleven var grei i oppførsel, men hadde svake evner og virket lite lysten på skolegang. Til tross for denne anmodningen var eleven kun innskrevet i det som virker som ordinært tidsopphold ved skolen, omtrent ett halvt år av gangen.¹⁶

¹¹Nerbøvik 2012 s.49

¹²Nerbøvik 2012 s.54

¹³http://snl.no/Geitmyra_skole 14.03.2013

¹⁴Geitmyra skole. Serie:Fb Inn/utskrivningsprotokoller 26.08 1901-02.09. 1918 Fb 0001

¹⁵Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002I

¹⁶Geitmyra skole. Serie:Fb Inn/utskrivningsprotokoller 26.08 1901-02.09. 1918 Fb 0001

Elevene ved skolen og deres bakgrunn

I journalene skrives det om stor fattigdom, trange boliger, foreldre som ofte er borte i arbeid, alkoholproblemer i familien, vold og lærevansker. Påfallende mange av elevene var forsørget av enslige forsørgere. Her følger eksempler på tre elever og hva de ifølge overlærerne hadde å stri med:

Einar Albert Olsen (født 11.10.89) var forsørget av sin far, bryggearbeider K. Olsen. Einar bodde i Jens Bjelkes gate sammen med sin mor og far, han gikk i sjette klasse ved Lakkegata skole. Han ble innskrevet ved Geitmyra skole 03.11.02 og utskrevet 02.05.03.¹⁷ Dette kommer frem av hans journal, skrevet den 22.10.02: Overlæreren foreslo innsettelse ved tvangsskolen på grunn av elevens høye fravær. Eleven skulket og kom for sent, han hadde nylig begynt på Lakkegata skole (03.10.02) og i løpet av den korte tiden han hadde gått ved skolen hadde han skulket 8 dager og kommet for sent ved tre andre dager. Den forrige skolen eleven gikk på beskrev ham som en «iherdig skulker». Einar skal ikke ha vært til bry i timene, hovedproblemet var at han skulket. På fritiden var han mye ved bryggene og ved torvene i byen, han har også vært en del ute på natten. Klasseforstanderen har vært på hjemmebesøk. Moren har forsøkt å følge gutten til skolen men han har ikke lystret sin mor. Tilsynsutvalget har vært involvert i familien og gjort hva de kunne men ingen av disse tiltakene gjorde at eleven viste tegn til forbedring. Hjemmet skal ha vært i en elendig forfatning. Faren ville ikke arbeide, var brutal og drakk for mye. I 1902 gikk faren ved arbeidsanstalten. Einar hadde flere brødre hvorav to gikk hjemme uten arbeid eller skolegang og en annen eldre bror satt i fengsel, for hva nevnes ikke. Moren gav et bedre inntrykk på overlæreren enn resten av familien og hun hadde visstnok gjort sitt beste med å få Einar på skolen, men mislyktes. I følge moren ønsket gutten å få komme på tvangsskolen og hun selv ville ikke motsette seg dette. Einar ble sjekket av skolelegen ved Lakkegata skole før han ble innsendt til skolen, han var da erklært i god nok helsemessig stand til å begynne på tvangsskolen.¹⁸

Ludvig Pedersen (født 09.12.89) ble forsørget av sin stefar; arbeider Ludvig Pedersen som var gift med guttens mor Bente Pedersen. De bodde i Islandsgate 10 og Ludvig gikk i tiende klasse ved Vålerenga skole da journalen ble skrevet av overlæreren ved samme skole. Gutten ble omtalt som en «doven, likegyldig og løgnaktig» elev, det ble vist til eksempler der eleven hadde revet i stykker regneboken sin i stedet for å gjøre oppgavene han var satt til, han kom ikke tidnok til undervisningen, han gjorde ikke lekser og hadde ikke skolesakene i orden, han ble omtalt som voldsom i lek. I tillegg hadde han skadet en gammel kone i ryggen utenfor skoletiden. Problemene hadde foregått i flere år før overlæreren foreslo å få ham innskrevet ved tvangsskolen. Straff som ris og gjensitting eller andre tiltak hadde ikke fungert for å få gutten til å forbedre seg. Heller ikke Ludvig lystret sin mor og skolekunnskapene hans i faget norsk var så

¹⁷Geitmyra skole. Serie:Fb Inn/utskrivningsprotokoller 26.08 1901-02.09. 1918 Fb 0001

¹⁸Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

dårlige at overlæreren så det som helt umulig at han kunne gå videre til femte klasse. Familiesituasjonen var vanskelig da Ludvig var født som et uekte barn og moren ikke var gift med Ludvigs ekte far. Stefaren skal ifølge moren aldri ha sagt et godt ord til gutten, men heller utsatt ham for «hugg og slag». Moren hadde forsøkt så godt hun kunne beskytte gutten ved å skjule hans feil og mangler for stefaren. I legeattesten sto det at Ludvig var vaksinert og bar ingen tegn på smittsomme sykdommer.¹⁹

Harald Bjerke (født 04.07.89) ble forsørget av sin mor Mathea Bjerke. Han gikk ved Møllergata skole i 6 klasse og bodde i Rosekransgate 16. Han hadde lenge skulket skolen men problemet hadde tatt seg betydelig opp den siste tiden han gikk ved folkeskolen, moren hadde også funnet ham nede ved bryggene og han hadde vært borte om natten. Eleven var snill og grei men også slurvete og virket likegyldig. Han hadde evner men mangler kunnskaper. Den siste tiden hadde det også vært forandringer i familien. Faren som var kjent for å drikke mye hadde dratt ifra familien sin og reist til Amerika alt ansvaret ble da overlatt til moren. Faren var altså blant de utreisende med den siste store utvandringsstrømmen fra Norge til Amerika der 200 000 nordmenn reiste mellom 1900-1910.²⁰ Det var i størst grad menn som reiste og mange kvinner ble igjen.²¹ Når kvinnen ble alene om forsørgerrollen fikk hun ingen enketrygd eller tilsvarende. Ulykkestrygd fantes fra 1894²² men man fikk ingen form for godtgjørelse ved å være aleneforsørger. En kvinne i arbeid tjente heller ikke så mye som en mann. Harald ble innskrevet ved tvangsskolen som nummer 222 den 05.09.02 Han ble utskrevet og sendt hjem den 05.03.03 Hans forhold til skolen beskrives som godt og hans fremgang som god. I en anmerkning ved protokollen står det at en lærer ved Geitmyra tvangsskole møtte på Harald den 01.03.18, altså femten år senere, da var han gift og hadde flere barn, Harald så kjekk og grei ut og hadde bare godt å si om tvangsskolen.

Elevenes hverdag ser ofte ut til å ha blitt preget av alkoholmisbruk, fattigdom og vold. Det er uvisst hvordan det senere gikk med de fleste guttene. Einar ble utskrevet fra Geitmyra skole uten anmerkninger eller vurderinger om fremgang eller forhold. Det står heller ikke om han ble sendt hjem eller videre til andre institusjoner. Ludvig har ikke blitt funnet i skolens protokoller og derfor vites heller ikke om opplysninger ifra tvangsskolens opphold.

Elevenes problemer var ofte komplekse og sammensatte. Om noen elever opplyses det om store problemer i hjemmet som kunne være avgjørende for problemene de fikk i skolelivet, andre

¹⁹Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

²⁰Nærbøvik, Jostein. Norges Historie 1860-1914 Eit bondessamfunn i oppbrot. Det Norske Samlaget 5 opplaget 2012 Oslo. S.22

²¹Nærbøvik 2012 s.23

²²Nærbøvik 2012 s.223

elever vites det mindre om, men basert på opplysninger fra journalene ser de problematiske omstendighetene rundt elevene slik ut:

Arbeiderfamilie: 15/50

Arbeiderstrøk: 26/50

Alkoholmisbruk i familien: 5/50

Vold i familien: 5/50

Helseproblemer: 9/50

Enslige forsørgere/enker og enkemenn: 20/50

Med arbeiderfamilier menes det typiske arbeideryrker som fabrikkarbeid, murere, snekkere ol. Modellen er basert på de journalene der det blir skrevet hva foreldrene arbeider med, det vil si at det sannsynligvis er flere elever som kommer ifra arbeiderfamilier, men dette vites ikke da det ikke opplyses om i alle journalene. Mange av journalene opplyser om adresse, men også her er det journaler som ikke gir alle opplysninger om boligforholdene. Når det kommer til vold og alkoholmisbruk i hjemmet kan man beregne store mørketall da slike omstendigheter er typiske å skjule for omverdenen, likevel har det blitt fanget opp og skrevet ned i en noen av journalene og er da verdt og nevne. Vold mot guttene er for så vidt også et vidt begrep da straffemetoder som ris ikke var uvanlig og også ble benyttet i skolen, de fleste av journalene viser til at elevene har fått ris som straffemethode ved skolen. Enkelte elever hadde helseproblemer av forskjellig art. Dette vites da legeattester ble lagt ved en del av journalene. I modellen er alle helseproblemer tatt med selv om de nødvendigvis ikke er relevante for atferd og skoleproblemer, helseproblemer som ble nevnt av legene var alt fra nedsatt syn og hørsel til hjerteproblemer. Mange av foreldrene til guttene var enslige forsørgere, ofte enker/enkemenn, men også ugifte kvinner var forsørgere for sine barn. I noen tilfeller hadde den ene parten forlatt familien. Et problem som ser ut til å ha gjentatt seg for de enslige forsørgerne var at de ikke kunne følge opp barna sine da de ofte måtte arbeide mye. Det var heller ikke alltid at barna bodde hos sine foreldre, men hos andre slektninger. Det fantes mange andre problemer barna ble utsatt for, noen foreldre reiste mye i arbeid, noen av barna er bortskjemte, mens andre igjen virker forsømt. En del av guttene måtte også bidra økonomisk til familien, men i hvilken grad virker veldig uvisst. Arbeidsoppgaver som avissalg og andre strøjobber blir nevnt i noen av journalene. Det blir også nevnt elever som blir forhindret fra skolegangen fordi de måtte hjelpe til med ærender for foreldrene og pass av mindre søsken. Mange av guttene gikk i guttegjenger på gatene som overlæreren hevder å ha kjennskap til, disse gjengene ble omtalt som «slette kamerater». Dette virket å dreie seg om gutter som samlet seg, fant på ugagn og fikk i noen tilfeller problemer med politiet for kriminalitet som tyveri og uro i gatene, i journalene står det

at guttene som gikk på gatene kunne ofte bli borte fra hjemmet i flere døgn og dukket derfor ikke opp på skolen.

Når en elev fikk problemer med å følge skolegangen i den ordinære skolen kunne overlæreren forsøke å få eleven overført til tvangsskolen eller forsøke å få eleven til å skifte til en annen skole, i journalene vises det innimellom til elever som har byttet skole, men likevel ser det ut til at problemene vedvarte. I journalene skrives det sjelden om andre tiltak der skolen har forsøkt å få eleven til å søke skolen, om man ser på de 50 journalene som oppgaven har basert seg på ligger ansvaret stort sett hos foreldrene og elevene. Noen unntak finnes, som for eksempel Hans Magnus Danielsen som blir utsatt for omsorgssvikt av mor og stefar. I dette tilfellet har skolen forsøkt å få gutten på skolen ved at enten skolens vaktmester, og i noen tilfeller klasseforstanderen har hentet ham fra hjemmet og fulgt ham på skolen.²³ Et annet tiltak for elever som falt faglig tilbake var å ta dem ut av den ordinære klassen og sende dem inn i skolens hjelpeklasse(...). I noen av familiene forsøkte foreldrene selv å hjelpe til med å følge barna på skolen, men det skrives også ofte om at dette var fånyttet da barna ikke så ut til å lystre sine foreldre, ett annet problem ved dette var også at foreldrene, og da særlig ikke de enslige forsørgerne hadde mulighet til å følge barna på grunn av arbeidssituasjonen. I noen av journalene skrives det om at overlæreren har besøkt hjemmet, det er uvisst om dette var forsøk på tiltak, eller om det var for å få en oversikt over elevens situasjon, eller rett og slett for å få til samtaler med foreldre og elever. I journal no. 76 har både overlæreren, tilsynsutvalget og en politibetjent vært på besøk i hjemmet til Bernhard Paulsen som da var elev ved Ruseløkka skole. Dette var en elev som hadde vært sendt til tvangsskolen hele fire ganger og også vært involvert i en rekke forbrytelser.²⁴ Det skrives ikke noe om årsakene til besøkene hjemme hos denne eleven. Det skrives sjelden noe om elevenes egne uttalelser om sine egne situasjoner, men også her finnes det unntak, et par elever har hevdet at de ikke har lyst til å gjøre skolearbeid, eller gå på skolen, en har hevdet til sine kamerater at han ønsket å ta seg et friår ifra skolen. Noen elever skal ha sagt at de selv ønsket å gå ved tvangsskolen. I journal no. 128, skriver overlæreren om Trygve Løvstad. Han var en elev ved Tøyen skole som hadde problemer i hjemmet og som var i en gruppe med «slette kamerater». Ifølge overlæreren skal han ha sagt at han ønsket å komme seg vekk ifra byen og sitt dårlige selskap.²⁵

Konklusjon

Flere av journalene viser at elevene ved skolen hadde bakgrunn i fattigdom. Miljøer som var preget av fattigdom var også ofte preget av problemer som kunne ha vært enten årsaker til fattigdommen eller forårsaket av fattigdommen, ofte problemer som for eksempel alkoholmisbruk, som igjen kunne ha ført til andre problemer som vold i hjemmet. Både

²³ Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

²⁴ Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

²⁵ Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

alkoholmisbruk og vold preget hverdagen til mange av elevene ved Geitmyra tvangsskole i de miljøene de kom ifra.

Det gikk svært mange elever ved Geitmyra tvangsskole, bare i 1902 ble det innskrevet 77 gutter. Oppgaven har basert seg på 50 av elevene som gikk ved skolen i tidsrommet mellom (...). Det er altså ikke slik at disse elevene er representative for alle elevene som har gått ved skolen, men de sier noe om noen av problemene til de som gikk der. Undersøkelsen og lesingen av journaler og protokoller gir også mer vesentlig informasjon om bakgrunn og skolegang enn om tvangsskolen i seg selv. Det kommer for eksempel frem at elever som gikk i samme klasse ved de ordinære skolene ikke nødvendigvis var i samme alder; Elev no. 288, 280 og 282 var elever som alle var 14 år gamle, men de gikk på ulike klassetrinn; i syvende, sjette og femte klasse. En del elever med problemer i skolen som førte til mangel på kunnskaper fikk nemlig ikke gå opp til neste klassetrinn og man fikk da klasser med elever i forskjellig alder.²⁶ Man gikk altså i et klassetrinn som var basert på kunnskap fremfor alder, helt ulikt det systemet vi har i dag der alle elever i en klasse er i lik alder på grunnskolen.

Mange av barna som fikk problemer med å følge ordinær skolegang og som videre ble sendt ut på tvangsskole var barn som vokste opp i hjem der ofte fedrene ikke var til stede, som for eksempel Ludvig Pedersen som refereres til tidligere i oppgaven. Det var i mange tilfeller enker som bodde alene med barna sine, gjerne i arbeiderstrøk. I andre tilfeller var enslige mødre alene med barna uten stort i bidrag fra far, om noe bidrag i det hele tatt. Det ble satt i gang en del tiltak for at barnefedrene skulle ta økonomisk ansvar for de «uekte» barna sine men dette fungerte ofte dårlig da det ofte var enkelt for fedrene å slippe unna ansvaret. Disse problemene oppsto i stor grad i arbeiderklassen.²⁷ I denne sosiale klassen var unge kvinner mer utsatt da kvinner i arbeid ofte var langt borte fra familien eller utsatt da de var i en underdanig arbeidsstilling. Barna som ble født uten en far som forsørger fikk det ofte svært vanskelig og dødeligheten var dobbelt så høy blant uektefødte som hos ektefødte.²⁸

²⁶Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elvejournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

²⁷Seip 1994 s. 191

²⁸Seip 1994 s. 192

Kildeliste:

Litteratur:

Dahl, Tove Stang. Barnevern og samfunnsvern *Om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge*. Pax Forlag A/S. 1992 Oslo

Flæten, O. «Det forsømte barn (slette tilbøieligheder)» Arstal, Aksel (red): *Foreldre og børn*. H. Aschehoug & co. 1902 Kristiania

Nærbøvik, Jostein. Norsk Historie 1860-1914 Eit bondesamfunn i oppbrot. Det Norske Samlaget. 5 opplag 2012 Oslo

Seip, Anne-Lise. Sosialstaten blir til Norsk sosialpolitikk 1740-1920. Gyldendal Norsk Forlag 2. utgave 1994 Oslo

Kilder:

Oslo Byarkiv:

Geitmyra skole. Serie: Fb Inn/utskrivingsprotokoller 26.08.1901-02.09. 1918 Fb 0001

Geitmyra skole. Serie: FD Elevjournaler. Arkivstykkets innhold: elevjournaler, elever født 1885-1889. FD- 0002

Nettsider:

http://snl.no/Geitmyra_skole

Vedlegg:

En oppsummering av 50 elevjournaler som har blitt brukt som kilde i oppgaven.